

'I HAVE THIS GRIEF AND I DON'T KNOW WHY'

ERWIN JANS over Sarah Kane, *Rwanda 1994* en de Kosovo-crisis. Een tekst bewoond door spoken.

Op het toneel verschijnt een vrouw. Ze neemt plaats op een stoel en begint te vertellen. Zij is geen actrice. Toch staat haar naam vermeld naast de namen van de andere acteurs en actrices: Yolande Mukagasana. Zij is een overlevende en een getuige van de Rwandese genocide van 1994. Ze vertelt haar verhaal, het verhaal van haar doden. Ze vertelt wat niet te vertellen valt: hoe haar familie voor haar ogen werd afgemaakt, hoe ze zelf als bij mirakel kon ontsnappen, hoe haar leven een spreken is geworden in naam van hen die er niet meer zijn. Zij vertelt haar verhaal omdat ze wil getuigen, omdat ze 'meespeelt' in de theatervoorstelling *Rwanda 1994*, die een stem wil geven aan de doden: 'De voorstelling werd ons opgedragen door de doden, door een miljoen doden', schrijft regisseur Jacques Delcuvellerie in het eerste nummer van *Igicaniro*, *Le Journal*, een tijdschrift dat het maakproces van o

PARLIAMENT. BELGIAN TROOPS WERE TO BE PROVOKED AND IF BELGIANS SOLDIERS RESTORED TO FORCE

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

weten wat ik weet. Ik begin te schrijven door wat ik weet, in een bepaalde vorm te gieten. Vanuit die vorm kom ik verder in mijn kennis van een bepaald object. Toen Jacques en Marie-France me over het project spraken, had ik een vaag idee over wat er in Rwanda gebeurd was, maar de omvang van de problemen en van de vragen kon ik verre van correct inschatten. Ik ging er dus vanuit veel te kunnen leren door in die context te schrijven. En inderdaad, ik heb veel geleerd, in de eerste plaats omdat de manier van werken er een was die veel voedsel gaf. We hebben specialisten ontmoet, we heb-

ben televisieprogramma's bekeken, naar debatten geluisterd, artikels en boeken gelezen. Vervolgens kwam de vraag hoe daar in het theater mee om te gaan. Hoe kan je zo'n gebeurtenissen in het theater voorstellen, in de wetenschap dat het noch om een journalistieke productie of om informatieverstrekking noch om een hoogmis zou gaan? Die vraag was zeer belangrijk. Hoe praat je hierover in het theater? Er zijn natuurlijk enkele voorbeelden, zoals Peter Weiss' *Die Ermittlung*, maar toch: wie de juiste oplossing heeft om het in het theater over een miljoen doden te hebben, mag opstaan en het

>>

DA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

IS A FORMER SECURITY MEMBER OF THE PRESIDENT. HE ALSO STATED HE IS PAID RF150.000 PER MONTH B

grondgebied en voor de creatie van nieuwe politieke entiteiten en instellingen, zou de VS en de andere buitenlandse machten in een koloniale rol duwen... Het alternatief is het initiatief overlaten aan de Afrikanen, zodat ze hun eigen oplossingen kunnen vinden. Dat houdt onvermijdelijk in dat de interne strijd en de conflicten tussen staten worden voortgezet, tot een nieuwe stabiliteit wordt gevonden. Dit kan zelfs tot de opdeling van sommige staten leiden.'

Ook België weet precies wat er in Congo te winnen of te verliezen valt. In opdracht van de Belgische overheidsdienst voor ontwikkelingssamenwerking onderzochten een aantal economen in 1993 de opportuniteit van het mogelijk hervatten van bilaterale hulp aan het Zaïre van Mobutu. In hun rapport staat: 'Het blijft een belangrijke doelstelling om onze invloed te behouden en uit te breiden in een Afrikaans land bene-

den de Sahara waarvan de grondstoffen, voornamelijk in de ondergrond, en de exploitatie ervan aantrekkelijk blijven... Als België zich niet verdedigt, niet voor zich op eist en bereikt dat het een specifieke rol speelt in de revitalisatie van de grote industrieën van Zaïre, riskeert het een verzwakking van zijn leiderschap in Zaïre, en daarmee ook van de specifieke troef die het in staat stelt om aan belang te winnen op internationaal vlak, om bij bepaalde gelegenheden mee aan tafel te zitten met de grootmachten. Het zou op die manier het meest efficiënte instrument in zijn buitenlandse politiek verliezen.' Minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel neemt ten aanzien van de Congo-crisis een dubbelzinnige houding aan. In New York veroordeelde hij ten stelligste de Rwandese-Oegandese agressie. Maar anderzijds verdedigt de minister een aantal standpunten, die meer dan duidelijk maken dat ook hij Kabila

liever kwijt dan rijk is.

Zo veroordeelt Michel net zo zeer de militaire operaties van het Congolese leger. Daarmee onttrekt hij de Congolese overheid het recht zijn grondgebied tegen een buitenlandse aanval te verdedigen, een recht dat nochtan in het charter van de Vredesakkoorde van Lusaka staat ingeschreven in het charter van de Vredesakkoorde van Lusaka, hoewel die op een aantal punten ronduit onaanvaardbaar zijn. De akkoorde ontkennen dat Rwanda en Oeganda aanvullende partijen zijn en noemen hen partner in de zoektocht naar duurzame vrede. Alle partijen worden belast met de opdracht om de militieën en gewapende groepen te ontwapenen, hetgeen neerkomt op een autorisatie voor Rwanda en Oeganda om op het Congolese grondgebied te blijven. De akkoorde voorzien 'inter-Congolese onderhandelingen' om een 'nieuwe politieke orde' te bereiken. Dit betekent dat het nationalistisch bewin-